

Stefan Zweig

De Wereld van gisteren

Herinneringen van een Europeaan

P132:

Europa dat zich ooit (voor de eerste wereldoorlog) zorgeloos verheugde in zijn **caleidoscopische kleurenspeel**. De Russen, de Duitsers, de Spanjaarden, allemaal weten ze niet meer hoeveel vrijheid en vreugde deze **harteloze boeman 'Staat'** uit het merg van hun diepste innerlijk heeft gezogen.

P134:

Parijs (1904) kende alleen **een naast-elkaar van tegenstellingen**, geen boven en onder; tussen de luxe-straten en de smerige parallelstraten liep geen zichtbare grens, en overal ging het er even levendig en opgewekt aan toe.

P140:

Parijs (1904) Niets werd verspild aan uiterlijkheden, aan prestige en representatie; al deze jonge Franse schrijvers leefden net als het volk, voor de vreugde in het leven – al was het in hun geval in haar subliemste vorm: **de vreugde in het werk**.

P152:

Het eeuwige geheim van alle grote kunst, van elke aardse prestatie: **concentratie**, het samenballen van alle krachten, alle zinnen, het buiten zichzelf zijn, buiten de wereld.

P177:

Alleen in je vroegste jeugdijaren lijkt het toeval nog identiek met het noodlot. Later weet je dat **je echte levensweg** van binnenuit bepaald wordt, hoe slingerend en zinloos onze weg ook lijkt af te wijken van wat we willen, uiteindelijk leidt hij ons toch naar ons onzichtbaar doel.

P220:

Die **'Unlust an den Kultur'** (concept van Freud); het verlangen eenmaal uit de burgerlijke wereld van wetten en paragrafen te breken en de oeroude instincten van het bloed uit te leven. Deze angstwekkende, in woorden nauwelijks te beschrijven roes van miljoenen, die een ogenblik lang de grootste misdaad van onze tijd (wereldoorlog) een wilde en bijna **meeslepende betovering** verleende.

P248

Ik had in dichtelijke dialoog (Jeremias) alles gezegd wat ik in gesprekken met de mensen om mij heen moest verzwijgen. Ik had de last die op mijn ziel lag van mij af geworpen en mij aan mijzelf teruggegeven; juist in het uur waarop alles in mij 'nee' zei tegen de tijd/omgeving, had ik **het 'ja' tegen mijzelf teruggevonden**

P287

(interbellum)Nooit hebben wij in Oostenrijk meer van de kunst gehouden dan in de jaren van chaos (14-18), omdat **het verraad van het geld** ons duidelijk maakte dat alleen **het eeuwige in ons** werkelijk standhield.

P343-344-345

Maar vreemd—juist dat ik op dat ogenblik niets te wensen had, gaf mij een geheimzinnig gevoel van onbehagen. Zou het echt goed zijn, vroeg iets in mij—ik was het niet zelf—als je leven zo doorging, zo windstil, zo geregeld, zo eenvormig, zo aangenaam, zo zonder spanning en uitdaging? Past het wel bij jou, bij het wezenlijke in je, dit bevoorrechte, naar alle kanten afgeschermd bestaan? Ik liep nadenkend door het huis. Het was mooi geworden in deze jaren en precies zoals ik het gewild had. Maar toch—moest ik hier altijd leven, steeds aan dezelfde schrijftafel zitten en boeken schrijven, een boek en nog een boek en dan de royalties ontvangen en nog meer royalties, terwijl ik langzaam een waardige heer werd, die zijn naam en zijn werk fatsoenlijk en respectabel moest beheren, afgeschermd van alle toevalligheid, alle spanningen en gevaren? Moest het altijd maar zo verdergaan tot ik zestig, zeventig was, op dit rechte, gladde spoor? Zou het niet beter voor mij zijn—zo droomde het verder in mij—als er nog iets anders kwam, iets nieuws, iets dat mij onrustiger, meer gespannen, jonger maakte door mij uit te dagen tot een nieuwe, misschien nog gevaarlijker strijd? Er huist immers altijd een geheimzinnige tweeslachtigheid in elke kunstenaar: als het leven hem onrustig voortdrijft, verlangt hij naar rust; maar als hij rust krijgt, verlangt hij terug naar de spanningen. En zo had ik op mijn vijftigste verjaardag in wezen nog maar één slechte wens: dat er iets zou gebeuren dat mij nog eenmaal losscheurde van deze zekerheden en behaaglijkheden, dat mij noodzaakte niet alleen maar voort te zetten, maar weer opnieuw te beginnen. Was het angst voor de ouderdom, voor vermoeidheid, voor trager worden? Of was het een mysterieus voorgevoel dat mij toen deed verlangen naar een ander, een harder leven omwille van een verdere innerlijke ontplooiing? Ik weet het niet.

Ik weet het niet. Want wat in dit vreemde uur opsteeg uit de schemering van het onderbewuste, was zeker geen duidelijk uitgesproken wens en zeker niet iets dat verbonden was met mijn bewuste wil. Het was maar een vluchtige gedachte die de wind naar mij toe blies, misschien helemaal niet een gedachte van mijzelf, maar een die uit diepten kwam waar ik niets van

[344]

wist. Maar de donkere macht over mijn leven, die ongrijpbare macht die al zoveel van mijn wensen vervuld had, ook als ik ze zelf niet had durven uitspreken, moet haar hebben gehoord. En daar hief hij al zijn hand om mijn leven tot in het diepste fundament te verpletteren, om mij te dwingen een totaal ander, harder en zwaarder nieuw leven van de grond af op te bouwen.

[345]

P365:

In het leven zijn nu eenmaal kleine en persoonlijke ervaringen het meest overtuigend.

P383:

Altijd heeft één enkele visuele zintuigelijke indruk meer **invloed op de ziel** dan duizend krantenartikelen en pamfletten.

P385:

De ergste vloek die de techniek over ons heeft gebracht, is dat hij het ons onmogelijk maakt de **actualiteit** voor ook maar één seconde te vergeten. Vroegere generaties konden in tijden van catastrofes vluchten in eenzaamheid en afzondering.

P394:

Vroeger had een mens alleen een lichaam en een ziel. Nu heeft hij ook nog een **paspoort** nodig, anders wordt hij niet als een mens behandeld.

(Voor 1914 was de aarde van alle mensen. Iedereen ging waar hij wilde en bleef zo lang hij wilde. Er bestonden geen verblijfsvergunningen, geen reispapieren)